

Analiza

KBN

Nr 6 (121) / 2023

25 kwietnia 2023 r.

Niniejsza publikacja ukazuje się na warunkach międzynarodowej licencji publicznej
Creative Commons 4.0 – uznanie autorstwa – na tych samych warunkach – użycie niekomercyjne.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution – NonCommercial – ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)

Propozycje Wołodymyra Zełenskigo i Xi Jinpinga – nikła szansa na pokój

[Adrian Tyszkiewicz](#)

Na kolejnym, [siedemnastym szczycie gromadzącym przywódców grupy G20](#), który odbył się w połowie listopada 2022 r. w miejscowości Nusa Dua na indonezyjskiej wyspie Bali prezydent Ukrainy Wołodymyr Zełenski w formie zdalnej wygłosił przemówienie, które zawierało dziesięć warunków przywracających pokój i stabilność naruszone wskutek pełnoskalowej, trwającej od 24 lutego 2022 r. rosyjskiej agresji. Mimo iż Ukraina nie jest formalnym członkiem grupy gromadzącej nominalnie 20 największych gospodarek świata, w tym Rosję, obecność ukraińskiego przywódcy wynikała ze zrozumiałej w kontekście wpływu wojny na światową ekonomię zmodyfikowanej agendy spotkania. Tzw. plan Zełenskigo wykroczył znacznie zarówno poza sferę prostego przywrócenia *status quo ante bellum* (sprzed rosyjskiego ataku), jak i [makroekonomiczne i formalnoprawne stanowisko przywódców](#) G20 podsumowujące obrady, w trakcie których na czoło wybijała się troska o stan i przyszłość światowej produkcji oraz wymiany handlowej. Wystąpienie ukraińskiego przywódcy przypadło na czas odzyskania przez siły zbrojne Kijowa [części okupowanych terytoriów na wschodzie i południu kraju](#), gdzie trwająca od przełomu sierpnia i września 2022 r. kontrofensywa doprowadziła do stabilizacji frontu w Donbasie na wertykalnej linii: Kupiańsk – Kreminna/Łyman – Awdijiwka – Marjinka – Wuhłedar oraz do opuszczenia przez siły rosyjskie prawego brzegu Dniepru i oddania stolicy obwodowej, Chersonia. W tym kontekście W. Zełenski niewątpliwie wykorzystał sukces sił zbrojnych Ukrainy wspieranych dostawami broni z Zachodu, m.in. z USA, Wielkiej

Brytanii, Polski, Francji, Niemiec, Bułgarii czy Czech, co wydatnie wzmocniło siłę przedstawianych argumentów. Przykładem może być porównanie [oswobodzenia strategicznie istotnego na kierunku południowym Chersonia do lądowania wojsk alianckich w Normandii](#) w 1944 r., oczywistego symbolu jednego ze zwrotnych punktów czasu II wojny światowej.

Prezydent Ukrainy jednoznacznie określił warunki brzegowe rozwiązania pokojowego, za które uznał: niemożność zawarcia jakiegokolwiek kompromisu z Federacją Rosyjską, w szczególności nawiązującego instytucjonalnie i modelowo do [porozumień mińskich i spotkań w łonie tzw. formatu normandzkiego](#), oparcie działań na rzecz pokoju na Karcie Narodów Zjednoczonych oraz zasadach prawa międzynarodowego, a nade wszystko na poszanowaniu [ukraińskiej podmiotowości, niepodległości oraz integralności terytorialnej](#). Nawiązał także do swojego [wystąpienia na 77. Zgromadzeniu Ogólnym ONZ](#) w dniu 22 września 2022 r. łącząc dążenia Ukrainy z celami społeczności międzynarodowej poprzez wskazanie na Federację Rosyjską jako głównego destabilizatora międzynarodowego bezpieczeństwa energetycznego, w tym nuklearnego, żywnościowego czy sfery żeglugi morskiej oraz domagając się nowej „architektury bezpieczeństwa” poprzez system aliansów dwustronnych i wielostronnych.

[Całościowy pakiet rozwiązań](#) mających przywrócić pokój zawierał ostatecznie postulaty dotyczące samej Ukrainy, ale także związanego z tym państwem środowiska międzynarodowego i jego powojennej stabilizacji. Rozwiązania te zostały przedstawione jako współzależne. Zełenski zażądał wycofania się Rosjan z zaporoskiej elektrowni atomowej i poddania jej oraz czternastu innych siłowni kontroli Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej. Wniósł także o: nacisk na strony Memorandum Budapesztańskiego celem wymuszenia na Rosji odstąpienia od stosowania szantażu nuklearnego; wsparcie ukraińskiego eksportu żywności w warunkach rosyjskiej blokady jako wyrazu ochrony prawa każdego człowieka do życia; wzmacnianie ochrony ukraińskiej infrastruktury krytycznej; nałożenie sankcji cenowych na Rosję w celu uniemożliwienia Moskwie traktowania surowców jako broni energetycznej; uwolnienie wszystkich uwięzionych i deportowanych, w tym dzieci; realne przywrócenie stosowania prawa międzynarodowego, pogwałconego przez rosyjskiego agresora, poprzez wymuszenie podporządkowania się rezolucjom Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Kolejnymi postulatami było artykułowanie bezwzględnej konieczności wycofania wojsk Federacji Rosyjskiej i wstrzymanie przez nią działań wojennych na integralnym terytorium Ukrainy, wprowadzenie mechanizmu sprawiedliwego osądzenia działań Rosji poprzez utworzenie specjalnego trybunału oraz międzynarodowego systemu powojennej odbudowy państwa, głoszenie imperatywu odtworzenia środowiska naturalnego, w tym zasobów wody, zdegradowanych wskutek działań wojennych, oraz wypracowanie powojennych gwarancji bezpieczeństwa nazwanych Kijowskim Paktem dla Bezpieczeństwa ([the Kyiv Security Compact](#)) i doprowadzenie do formalnego porozumienia pokojowego z udziałem bezpośrednio zainteresowanych stron i ONZ.

Powyższy program, o wyraźnie legalistycznym w formie, aksjologicznie jednoznacznym uznaniu winy rosyjskiego agresora i ewaluacyjnym w dążeniu do odbudowy i stabilizacji powojennej charakterze sytuuje się po stronie utrzymania obecnej formuły ładu międzynarodowego, cały czas jeszcze uznającego pryncypium hegemonicznego unilateralizmu USA i rozwiązywania sporów na wokandzie ONZ oraz współpracujących organizacji regionalnych jak OBWE czy UA. Propozycja

prezydenta Ukrainy, jej wyrazisty i nieskory do kompromisów charakter wynika też z postawy społeczeństwa ukraińskiego, które w znacznej większości opowiada się za demokratycznym wyborem drogi rozwoju i nieprzejednaną postawą wobec Rosji. Potwierdzają to [badania przeprowadzone w czerwcu 2022 r. przez Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii](#), według których m.in. 85% badanych przedkładało ukraińskie poczucie narodowe ponad deklarację narodowych czy etnicznych partykularyzmów, w ponad 90% przypadków respondenci deklarowali poparcie dla członkostwa Ukrainy w UE i NATO, a 84% głosów sprzeciwiało się jakimkolwiek ustępstwom terytorialnym na rzecz agresora.

Propozycja chińska zaś, choć o momentami podobnym wydźwięku, dąży do umocnienia procesu zmiany światowego paradygmatu poprzez uznanie multilateralizmu za naczelną, kształtującą stosunki międzynarodowe zasadę. Jej głównym celem nie jest doprowadzenie do sprawiedliwego, tzn. obarczającego agresora winą i kosztami rozstrzygnięcia, ale do uznania jego roszczeń i wizji politycznej, co w szerszej perspektywie wzmacnia pozycję Chin jako promotora stabilizujących pokój rozwiązań i w efekcie potwierdza, czy też legitymizuje, pozycję Pekinu jako nowego światowego lidera.

[Chińska wizja pokoju, zaapowiadzana przez byłego ministra spraw zagranicznych ChRL Wang Yi](#) na Monachijskiej Konferencji Bezpieczeństwa w dniu 18 lutego 2023 r., oparta została na [czterech zasadach polityki zagranicznej Państwa Środka](#), które w sposób niezwykle wyraźny zostały uwydatnione przez Xi Jinpinga na XX Kongresie Komunistycznej Partii Chin (KPCh) w październiku 2022 r. jako fundamenty tzw. chińskiego odrodzenia równoważnego z kształtowaniem pozycji światowego mocarstwa. Zasady poszanowania innych krajów, prezentowania pokojowego i niezależnego stanowiska, sprzeciw wobec hegemonicznej polityki siły rodem z zimnowojennych czasów oraz stosowania podwójnych standardów zestawiono wprost z tezą o toczącej się zmianie paradygmatu światowego przywództwa równoległej z rewolucją naukowo-technologiczną, którą uznano za strategicznie istotną szansę na kontynuowanie rozwoju i tym samym umacnianie nowego sinocentrycznego porządku.

Komplementarny, [dwunastopunktowy plan pokojowy nazwany „Stanowiskiem Chin w sprawie politycznego uregulowania kryzysu w Ukrainie”](#) został ogłoszony przez MSZ ChRL w pierwszą rocznicę agresji rosyjskiej na Ukrainę. Nawiązywał bezpośrednio do czterech zasad polityki zagranicznej odnosząc je do diagnozy sytuacji w Ukrainie oraz formułował propozycje konkretnych aktywności, takich jak: wstrzymanie działań wojennych, wznowienie rozmów pokojowych, rozwiązanie kryzysu humanitarnego poprzez wykorzystanie platformy ONZ z zapewnieniem ewakuacji ludności z objętych walkami obszarów oraz dostarczanie pomocy humanitarnej, przestrzeganie prawnych zasad chroniących ludność cywilną oraz jeńców z organizacją wzajemnych wymian, zakaz ataków na elektrownie atomowe oraz odstąpienie od możliwości jakiegokolwiek użycia broni masowego rażenia, w tym nuklearnej, chemicznej i biologicznej oraz podtrzymanie i umacnianie kompromisu w sprawie czarnomorskiego eksportu zboża, ochronę produkcji i łańcuchów dostaw wpływających na światową sytuację ekonomiczną, wreszcie multilateralny wysiłek dla odbudowy zniszczonych terytoriów.

Jednoznacznie odniesiono się też do uznanych za jednostronne sankcji świata zachodniego („*relevant countries*”) nałożonych na Rosję. Uznano, iż są one powodem eskalacji konfliktu, gdyż nie posiadają zgody ONZ oraz stanowią juredyczną samowolę. Zaproponowano nieokreśloną bliżej

deeskalację oraz w cyniczny sposób wskazano tzw. kraje rozwijające się i ich potrzeby ekonomiczne jako elementy właściwego międzynarodowego zaangażowania.

Stanowisko Pekinu z punktu widzenia zgodności działań i deklaracji politycznych poddał miazdzącej krytyce [australijski analityk Alex Bristow](#). W błyskotliwej ekspertyzie opublikowanej kilka dni po publicznym zwerbalizowaniu chińskiej propozycji przywołany autor bezlitośnie zestawiał kolejne punkty programu pokojowego z przeczącymi ich logice faktycznymi działaniami, np. odwołanie do naczelnej roli zasad Karty Narodów Zjednoczonych ze wstrzymującym stanowiskiem przedstawiciela Chin w sprawie rezolucji Zgromadzenia Ogólnego wzywającej Federację Rosyjską do wycofania się z Ukrainy. Podobnie rzecz też miała się z inicjatywą Komisji Praw Człowieka ONZ polegającą na powołaniu komisji śledczej w sprawie zbrodni wojennych na Ukrainie, którą zdecydowanie oprotestowały Chiny. Pomimo zasadnej krytyki planu pokojowego Bristow przestrzega jednak przed próbą ignorowania stanowiska czy inicjatyw Pekinu wskazując, iż może być to prosta droga do zacieśnienia faktycznego, zintensyfikowanego [efektami wizyty Xi Jinpinga w Moskwie w dnia 21-23 marca 2023 r.](#) sojuszu chińsko–rosyjskiego, ze szczególnym niebezpieczeństwem upatrywanym w możliwości dostaw chińskiej broni. Analityk twierdzi w końcu, iż Pekin ma wszelkie, polityczne i ekonomiczne atuty, aby zmusić Rosję do wycofania się z Ukrainy, jednak tego kroku nie podejmuje przedstawiając niewiele w istocie warte deklaratywne stanowisko.

Wiele wskazuje na to, iż dzieje się tak za sprawą szerszej perspektywy, która stanowi właściwy sens chińskiego stanowiska. Widać to wyraźnie w odniesieniu do kolejnej, równoległej międzynarodowej inicjatywy ogłoszonej 21 lutego 2023 r. przez szefa resortu spraw zagranicznych, Qui Ganga, zwanej „Chińskim projektem globalnej inicjatywy bezpieczeństwa” (*The Global Security Initiative Concept Paper*). Stanowi ona jednoznaczne wyzwanie i alternatywę dla dotychczasowego amerykańskiego porządku, poprzez forowanie znanych od dłuższego czasu rozwiązań, jak polityka równych wzajemnych korzyści czy unikanie ingerencji w suwerenność i integralność partnerów, zaproponowanych pierwotnie jeszcze [w grudniu 1953 roku przez chińskiego premiera Zhou Enlaia](#). Sednem stanowiska jest tutaj nawiązująca do legitymizującej roli ONZ koncepcja wielostronnego zarządzania bezpieczeństwem opartego na zasadach intensywnych, bilateralnych i szerszych konsultacji, współpracy oraz wzajemnych korzyści. W takim ujęciu Chiny miałyby sięgnąć wprost po pozycję przywódczą deklarując stanowczą gotowość do wzmacniania ścieżki tzw. pokojowego rozwoju, wspierania i animowania procesów rozbrojeniowych, rozwiązywania problemów określanych jako cywilizacyjne (m.in.: zmiany klimatyczne, kryzys żywnościowy i energetyczny, zagrożenie zdrowia publicznego czy terroryzm) oraz związanego głównie z aktywnością dyplomatyczną zaangażowania w deeskalację obiektywnych i intensywnych konfliktów oraz punktów zapalnych („hotspot issues”).

Takim punktem zapalnym jest w kontekście pozycji Chin w zmieniającym się systemie międzynarodowym wojna w Ukrainie. Doprowadzenie do jakiejś formy kompromisu, która uwzględniałaby choć w części rosyjskie dążenia i skutki dotychczasowych działań (np. zajęcie i utrzymanie Krymu i części Donbasu) oznaczałoby chiński sukces, nie mówiąc już o możliwości rosyjskiej wygranej oraz jej efektach w postaci uprzednio planowanego rozbioru Ukrainy i powołaniu kadłubowego, „małorosyjskiego” protektoratu. Dlatego też zmierzając ku wzmiankowanemu umocnieniu tendencji celem zaprowadzenia „Pax Sinica” Chiny kierowane przez coraz bardziej w działaniach autokratycznego Xi Jinpinga zainteresowane są przedłużaniem konfliktu. Daje to czas rosyjskiemu

sojusznikowi na przeprowadzenie efektywnych działań, osłabiających w szerszym znaczeniu alians starych i młodych demokracji. Ewolucja sytuacji z korzyścią dla Moskwy i w efekcie również dla Pekinu określa także pozycję Chin w grupie innych państw autorytarnych, takich jak Korea Północna, Iran czy Syria. W tym zestawieniu Pekin ze względu na ekonomiczną, technologiczną i militarną potęgę oraz sieć światowych relacji stanowi główny punkt odniesienia. Przykładem takiej pozycji i roli na miarę światowego mocarstwa, które efektywnie mediuje pomiędzy skonfliktowanymi stronami jest udział dyplomacji chińskiej [w ponownym nawiązaniu stosunków dyplomatycznych pomiędzy Iranem a Arabią Saudyjską](#) i dalszych dostrzegalnych krokach, jak przywrócenie relacji handlowych czy wzajemne zaproszenie głów państw do złożenia oficjalnych wizyt u partnera.

Z drugiej strony [oczekiwana przez wielu finalna przegrana Federacji Rosyjskiej](#) nie tylko jeszcze bardziej scementowałaby sprzymierzone z Kijowem państwa zachodnie, ale i zagroziła technologiczno–militarnemu wysiłkowi ChRL w trwającym oficjalnie od czasów prezydentury Donalda Trumpa ekonomicznym i handlowym starciu z USA, którego stawką jest dalsza szybka technomodernizacja z wykorzystaniem potencjału Tajwanu, [światowego mocarstwa w sektorze wytwarzania półprzewodników](#). Zwycięstwo i reintegracja terytorialna Ukrainy, a przy tym możliwy jako efekt przegranej wojny upadek systemu putinowskiego, zagroziłyby nie tylko kursowi na rewizję globalnego porządku, ale także osobistej, [silnej pozycji Xi Jinpinga](#), który mimo wielu wysiłków związanych przykładowo z intensyfikacją działania komisji dyscyplinarnej KPCh czy niwelacją znaczenia kolektywnego zarządzania i zwyczajów politycznych jak poszanowanie niepisanej zasady opuszczenia stanowiska przewodniczącego po dwóch kadencjach, z pewnością musiałby się liczyć z jakąś formą rozliczenia w obliczu strategicznej porażki.